

Vojtěch Krátký – Snění a skutečnost: sociální aspekty průvodcovství na Kuksu

Posudek vedoucího bakalářské práce

Vedoucí: Tomáš Samek

Bakalářská práce Vojtěcha Krátkého zkoumá, jak se interakčně ustavují a jak na sebe působí sociální role návštěvníka a průvodce na Kuksu. Tomu odpovídá výzkumná otázka: „Jaké komunikační strategie a další vlivy se spolupodílejí na vzájemné interakci mezi průvodcem a návštěvníky a jaké mají účinky a dopad na obě tyto sociální skupiny?“ Týká se tedy antropologie turismu pojímané především, byť ne výlučně, z interakcionistické perspektivy.

Předností práce je živý styl a velké bohatství zážitků z terénu, v němž autor strávil řadu let v roli průvodce. Díky tomu se práce snadno čte, jazyk je až na nečetné výjimky jasný a čistý. Dobré je, že autor se snaží, aby ani jednu skupinu – tj. návštěvníky ani průvodce – neesencializoval: sám zdůrazňuje, že byla chyba obě skupiny od sebe oddělovat, neboť právě kontakt a komunikační rozhraní mezi nimi je to, co ho nejvíce zajímá.

Třebaže si je autor vědom nebezpečí dvojího metru, jímž by poměřoval sociální skupinu „svou“ (tedy průvodce) a skupinu „těch druhých“ (návštěvníky), lze práci vytknout jistý ne zcela reflektovaný typ skrytého etnocentrismu, kdy obraz „nás“, průvodců, k nimž autor patří, vyznívá přece jen o něco pozitivněji a daleko diferencovaněji než obraz „jich“, turistů, kterým se průvodci věnují. Do jisté míry je však tato tendence obhajitelná prostým faktem, že ji lze spatřit i v pracích daleko profesionálnějších. Chvalitebné je autorovo úsilí na několika místech tuto dichotomii zrelativizovat. Přesto je škoda, že u informátorů z řad turistů se nedovídáme ani jejich pohlaví či zhruba odhadnutý věk: jejich výpovědi by pak byly sociálně přece jen ukotvenější než poněkud bezbarvé označení číslem jako „návštěvník č. 2“ apod. Kromě údaje, ve kterém měsíci a roku navštívil Kuks turista, jehož autor cituje, by bylo dobré znát i přímou otázku, na niž turista reaguje výpovědí, kterou autor uvádí v práci. Důkladnější kontextualizace by těmhle místům v textu nepochybně pomohla.

Za přednost práce považuji i autorovu schopnost reflektovat rozdíl mezi normativním a pozitivním postojem k sociální skutečnosti tam, kde komentuje různé návody, jak se má chovat průvodce a jaké má mít vlastnosti, nemilosrdně je srovnává se zážitky z terénu, které jsou namnoze v rozporu s idealizovanými bedekry „správného průvodce“.

Výtečné je zapojení Goffmanových postřehů do analýzy toho, co se odehrává v terénu: teoretický koncept goffmanovského interakcionismu přesně sedí na zkoumanou látku a autorova schopnost propojovat hledisko teorie s terénními údaji je

místy až obdivuhodně koherentní: působí nenásilně, přirozeně, čehož býváme na bakalářské úrovni svědky jen vzácně. Pokud jde o teorii, autor se neomezuje pouze na Goffmana, ale využívá také bourdieuvské koncepty sociálního prostoru a kapitálu, byť jen okrajově a zprostředkovaně ze společného Růžičkova a Vašátova článku. Kromě toho se v textu objevují koncepty z antropologie venkova (Horáková) a vcelku zdařilá je i aplikace Bergerových a Luckmanových postulátů o sociální konstrukci reality.

Kromě ladného propojení teorie s daty považuji za nejpovedenější dvě věci:

a) postřehy o emickém vnímání času, kdy průvodci začnou po určité době vnímat čas habituálně ani ne tak podle toho, kolik je právě hodin (což často přesně nevědí), nýbrž podle toho, zda je zrovna čtvrt, půl, tři čtvrtě nebo celá, což je v pracovní době údaj pro ně důležitější než přesná denní doba. Sociální role se tak vtiskuje do habituálního prožívání času, což je přímo ukázkově bourdieuovské. Ne že by byl autor s to zformulovat to takto přesným jazykem, ale považuji za skvělé, že si té věci všimá a že prokazatelně vnímá, nakolik je důsledkem sociálních vlivů a rolí a je dokonce schopen rozpoznat zmíněnou bourdieuovskou stránku tohoto jevu;

b) postřehy o osobnostní transformaci průvodců v závislosti na celkové době, po kterou vykonávají svou profesi: to je snad antropologicky nejcennější místo textu a přitom odpovídá výzkumné otázce, již si autor vytyčil v úvodu práce.

Pokud jde o negativa, ve stati je několik málo drobných překlepů (např. „okolí mě zužovalo“ namísto „sužovalo“ na str. 55), ale ty skoro nestojí za řeč. Jakkoli se autorovi daří propojovat teorii s terénem, aplikace některých použitých antropologických přístupů působí trochu násilně: nejsem si třeba jist, zda teorémy Evanse-Pritcharda, perfektně padnoucí na jeho terénní výzkumy v Africe, sedí na etnicky a interkulturně daleko méně vyhocený terén, který zkoumá autor. Ale takových míst je naštěstí jen málo. Snad nejzávažnější výhradu mám k tomu, že některé zajímavé momenty autor jen načrtne a hned je opustí – dřív než je rozebral nebo se nad nimi hlouběji zamyslel. A tak některá místa působí povrchně nebo nedořečeně. Ale opět: není jich naštěstí mnoho.

Celkově jde o práci bohatou co do etnografické komponenty (přece jen několikaletý terén je na ní znát) a vzdor tomu, že občas příliš podléhá aktérské perspektivě autorovy vlastní sociální skupiny, i velmi nadprůměrnou, živou a místy dokonce podnětnou svými postřehy. Velké části terénu jsou brilantně skloubeny s teorií a po formální stránce je dílo vcelku v pořádku. **Doporučuji ji k obhajobě a navrhuji pro ni známku výborně minus.**

V Praze 30. 4. 2017

Tomáš Samek